

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ВЛАСІЮК Ірина Віталіївна

УДК 378:33-047.22 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЕКОНОМІКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Кадемія Майя Юхимівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри
інноваційних та інформаційних технологій в освіті.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Семенов Олена Миколаївна,
Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України, головний науковий
співробітник відділу змісту і організації
педагогічної освіти, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бондар Марина Валеріївна,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету, доцент кафедри
економічної кібернетики та інформаційних систем,
м. Вінниця.

Захист відбудеться 15 вересня 2015 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий 14 серпня 2015 року.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради

Коломієць А. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. XXI століття характеризується відкриттям кордонів, посиленням конкуренції на ринку праці, міграцією фахівців, процесами інтернаціоналізації та глобалізації економіки. Більшість країн світу переходить до демократизації, ринкової економіки та інформатизації суспільства. Зазначені зміни потребують оновлення економічної освіти та приведення її у відповідність до потреб інтеграції світового та європейського освітніх процесів. Такий перехід має забезпечуватись побудовою освітньої діяльності вищих навчальних закладів (ВНЗ) на компетентнісних засадах, що передбачають самостійність суб'єкта в процесі професійної діяльності, посилення практичної орієнтованості освіти, відображення особистісних якостей фахівців, випереджувальну якість освіти; орієнтацією навчальних програм на формування основних ключових компетенцій, зокрема, їх термінологічної складової, створення ефективних механізмів упровадження; використанням інтерактивних технологій у процесі формування основних компетентностей.

Актуальність проблеми формування професійно-термінологічної компетентності (ПТК) зумовлена такими чинниками:

1) однією з найважливіших професійних якостей економістів є знання «мови фаху»; вміння налагоджувати комунікативні відносини з партнерами, колегами, клієнтами, долати мовні бар'єри, що сприятиме уникненню непорозумінь під час розв'язання професійних завдань; доступно, лаконічно, чітко пояснювати власні позиції та висловлювати думки; вільно орієнтуватися в останніх новинах у сфері економіки, що поширюють засоби мас-медіа; грамотно аналізувати економічні явища та події; полегшувати проведення діалогу та налагодження комунікативних зв'язків, замінюючи мовні конструкції певними економічними термінами, що надасть можливість зекономити час;

2) економічна термінологія підлягає постійному оновленню та збагаченню, що змушує економістів-початківців перебувати в постійних пошуках нових економічних понять, використовувати творчі (нестандартні) підходи до їх засвоєння, тлумачення та використання;

3) економісти постійно перебувають у сфері надання економічних послуг, що передбачає використання професійної термінології;

4) розширення та збагачення сформованих знань професійної термінології практикуючих економістів є справою нелегкою, оскільки потребує постійного навчання та підвищення їхнього кваліфікаційного рівня, тому досить важливим є пошук способів правильної мотивації до особистісного та професійного розвитку;

5) досягнення успіху під час виконання професійних обов'язків і налагодження комунікативних відносин залежить від рівня сформованості та насиченості професійного словника економістів;

6) сучасному суспільству потрібні, насамперед, професіонали своєї справи, тобто особи, які володіють професійною термінологією та культурою спілкування, що є важливою ознакою фахівця у сфері економіки.

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що професійно-термінологічна компетентність майбутніх бакалаврів економіки не була ще

предметом спеціального дослідження, не мала всебічного наукового висвітлення, а розглядалася лише фрагментарно, причому акцент здійснювався на окремих аспектах (комунікативному, лінгвістичному, психологічному). Проблеми формування професійно-термінологічної компетентності досліджували М. Бахтін (проблеми комунікації), О. Васічка, І. Куламіхіна (технології розвитку комунікативної компетентності економістів), Л. Гнатик (організаційно-методичні умови формування комунікативної компетентності майбутніх економістів), Т. Ганніченко (формування комунікативної компетенції майбутніх економістів засобами дидактичної гри у процесі мовної освіти), Г. Онуфрієнко (проблема професійної мови й формування мовно-професійної компетентності майбутніх фахівців з економіки), В. Приходько (економічна культура), В. Черевко (комунікативна компетентність майбутнього менеджера). Разом з тим, виникла потреба розробити та обґрунтувати педагогічні умови, що забезпечують формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів у ВНЗ під час вивчення фахових дисциплін.

Отже, вибір теми дисертації **«Формування професійно-термінологічної компетентності (ПТК) майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін»** зумовлений актуальністю для економічної освіти України, недостатньою її розробленістю педагогічною наукою, необхідністю систематичного дослідження цієї проблеми та наявними *суперечностями* між:

- теоретико-методичними основами термінологічної освіти майбутніх бакалаврів економіки та новою компетентнісною парадигмою професійної освіти;
- високими вимогами до професійної компетентності майбутніх бакалаврів економіки та недостатньою спрямованістю навчального процесу на підвищення рівня володіння студентами термінологічними знаннями;
- необхідністю використання додаткових новітніх технологій і засобів навчання, що сприятимуть умотивованості студентів щодо вивчення фахових термінів і професійної спрямованості процесу навчання, та незацікавленістю викладачів у особистісному розвитку, освоєнні новітніх технологій студентами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (номер держреєстрації 09U002220009) та науково-дослідницької роботи кафедри фундаментально-економічних і суспільно-гуманітарних дисциплін Вінницького кооперативного інституту за темою «Застосування математичних методів при дослідженні економічних проблем» (протокол № 7 від 12.02.2014 року).

Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 05.10.2011 року), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 4 від 24.04.2012 року).

Мета дисертаційної роботи полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності організаційно-педагогічних умов

формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі фахової підготовки під час навчання у ВНЗ.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка економістів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки у фаховій підготовці.

Гіпотеза дослідження – ефективність формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки підвищиться за таких організаційно-педагогічних умов:

- упровадження інтерактивних та імітаційно-ігрових форм навчання з метою підвищення вмотивованості студентів щодо оволодіння фаховою термінологією;
- застосування ситуативного моделювання з метою свідомого оволодіння та практичного застосування професійної термінології;
- використання інформаційно-комп'ютерних технологій для оптимізації оволодіння студентами нових економічних понять.

Для перевірки висунутої гіпотези та досягнення мети наукового дослідження було визначено такі **завдання**:

1. З'ясувати сутність і зміст професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки, обґрунтувати її структуру.

2. Визначити й охарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки.

3. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки у ВНЗ.

4. Розробити модель формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки.

5. Укласти науково-методичні рекомендації для викладачів і студентів економічних спеціальностей щодо вдосконалення професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки у фаховій підготовці.

Нормативною базою дослідження є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту»; Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті; Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010-2020 рр.); Програма інформатизації освіти; вимоги освітнього стандарту до підготовки економістів-менеджерів; освітньо-професійна програма підготовки фахівців напряму 0501 «Економіка і підприємництво» (2006 р.), інші нормативні документи.

Теоретичною основою дослідження слугують положення про зміст професійної освіти та професійну підготовку фахівців (В. Андрущенко, Е. Бондаревська, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Зимня, І. Зязюн, Т. Коваль, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Сисоева); удосконалення професійної підготовки економістів (В. Бобров, Т. Поясок, С. Федорова, І. Хангельдієва, Е. Харчевникова); проблеми інформатизації освіти та використання інформаційно-комунікаційних технологій (В. Биков, Б. Гершунський А. Верлань, М. Кадемія, М. Жалдак, М. Козяр, Н. Морзе, В. Олійник, П. Стефаненко); проблеми формування професійної

термінології (Г. Бондаренко, Н. Бородіна, В. Борщовецька, Л. Вікторова, Г. Винокур, О. Загородна, К. Кірей, Є. Копіца, М. Лісовий, Д. Лотте, В. Михайлюк, Г. Онуфрієнко, Т. Рукас, В. Черевко,); ситуативне моделювання економічних явищ (О. Аксьонова, О. Бернацька, О. Близнюк, Д. Ельконін, І. Івченко, В. Штофф); упровадження інноваційних технологій та активних методів навчання (О. Аксьонова, В. Безпалько, Тоні та Барі Бюзенам, А. Вербицький, С. Виговська, В. Копил, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Хорст Мюллер) та інші.

Методи дослідження. *Теоретичні:* аналіз економічної, психологічної, методичної та педагогічної наукової літератури з метою визначення понятійно-категоріального апарату досліджуваної проблеми; синтез, моделювання, порівняння, систематизація теоретичних і дослідних даних; *емпіричні:* педагогічне спостереження; анкетування; експертне оцінювання; тестування, групові бесіди, письмові й усні вправи; педагогічний експеримент; математико-статистичне оброблення одержаних даних. Такий комплексний підхід забезпечив проведення всебічного аналізу обраної проблеми.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилось на базі Вінницького кооперативного інституту, Вінницького інституту економіки Тернопільського національно-економічного університету, Хмельницького національного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. В експерименті задіяні 421 студент (напрямок підготовки 0305 «Економіка і підприємництво») та 14 викладачів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

- визначено й обґрунтовано *організаційно-педагогічні умови* формування професійно-термінологічної компетентності, у тому числі формування професійної термінології майбутніх бакалаврів економіки (упровадження інтерактивних та імітаційно-ігрових форм навчання з метою підвищення вмотивованості студентів щодо оволодіння фаховою термінологією; застосовування ситуативного моделювання з метою свідомого оволодіння та практичного застосування професійної термінології; використання інформаційно-комп'ютерних технологій для оптимізації оволодіння студентами нових економічних понять);

- розроблено *модель* формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки з метою реалізації зазначених умов;

- визначено й обґрунтовано *критерії, показники та рівні* сформованості основних складників досліджуваної компетентності;

уточнено:

- зміст поняття «професійно-термінологічна компетентність майбутніх бакалаврів економіки»;

- теоретичні уявлення щодо використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій і ситуативного моделювання під час формування термінологічної компетентності студентів вищих навчальних закладів;

дістали подальшого розвитку:

- форми та методи впровадження економічної термінології в навчальний процес ВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні дидактичного забезпечення, що спрямоване на формування термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки, та рекомендацій щодо впровадження в практику вищих навчальних закладів методики формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки. Розроблено дидактичні матеріали, котрі передбачають використання ситуативного моделювання, інноваційних та інформаційних технологій для викладачів і студентів, що вміщені в методичних рекомендаціях «Формування професійно-термінологічної компетентності бакалаврів економіки у вивченні фахових дисциплін», систему діагностування рівнів сформованості професійно-термінологічної компетентності, що може бути використана викладачами ВНЗ у професійній підготовці майбутніх економістів.

Основні результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Вінницького навчально-наукового інституту економіки Тернопільського національного економічного університету (довідка № 022 від 27.03.2015 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка від 12.02.2015 р.), Вінницького кооперативного інституту (довідка № 90 від 27.03.2015 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 8 від 19.03.2015 р.).

На захист виносяться:

- ✓ структура професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки;
- ✓ модель та організаційно-педагогічні умови формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки у процесі вивчення фахових дисциплін;
- ✓ діагностична методика визначення сформованості досліджуваної компетентності.

Апробація результатів дослідження. Дисертація є самостійним дослідженням, результати якого апробовано в доповідях і виступах на дев'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Міжнародні науково-практичні конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2012, 2014), Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2012), Всеукраїнські конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень» (Вінниця, 2012, 2013, 2014), Науково-практична конференція «Інноваційні технології в сучасній професійній освіті» (Вінниця, 2013), Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні технології в професійній освіті» (Сімферополь, 2012).

Публікації. Основні результати наукового дослідження висвітлено у 16 наукових і науково-методичних публікаціях (загальний обсяг – 6 авторських аркушів, із них 8 статей опубліковано у провідних фахових наукових виданнях затверджених АК МОН України, 2 – у матеріалах закордонних видань, 1 – у навчально-методичному посібнику та ще 5 – в інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 14 додатків на 53 сторінках, списку використаних джерел з 213 найменувань (із них - 8 іноземними мовами). Повний обсяг дисертації становить 264 сторінки, з них основний текст займає 184 сторінки. Дисертація має 13 таблиць (із них 5 – на повних сторінках), 31 рисунок (із них 11 – на повних сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження обраної теми; розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, гіпотезу, завдання, об'єкт, предмет, теоретичні основи; сформульовано наукову новизну, висвітлено практичне значення; представлено основні положення, що виносяться на захист, відомості про апробацію та впровадження дослідження.

У першому розділі – *«Вивчення професійної термінології майбутніми економістами як педагогічна проблема»* – розкрито сутність базових понять теми дослідження (компетентність, компетенції, професійна компетентність, професійно-термінологічна компетентність); проаналізовано проблему формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки у наукових працях вітчизняних і закордонних науковців; простежено сучасний стан сформованості досліджуваної компетентності в студентів економічних спеціальностей у ВНЗ; запропоновано основні компоненти ПТК, формування яких у процесі вивчення фахових дисциплін сприятиме якісній підготовці майбутніх економістів до засвоєння професійної економічної термінології; виділено основні критерії, показники та рівні оцінювання сформованості основних компонентів професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки.

Аналіз базових понять дослідження надав можливість узагальнити різні підходи щодо визначення понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «професійна компетентність», «компетенції», і, як результат, зосередити увагу на вивченні професійно-термінологічної складової професійної компетентності майбутнього економіста. Аргументуємо цей вибір насиченістю професійної діяльності економіста специфічною термінологією, знання і володіння якою забезпечить успіх у ситуаціях професійного спілкування.

Спираючись на думки знаних українських учених (Н. Бібік, О. Гончарова, М. Жалдака, І. Єрмакова, Т. Кобильник, Ю. Лебеденко, О. Овчарук, О. Пометун, О. Спіріна, С. Трубачева; російських: В. Болотова, А. Дахіної, І. Зимньої, А. Маркової, Г. Селевко, В. Серикова, І. Фрумїна, зарубіжних: Г. Барретт, М. Ераут, Д. МакКлелланда, Р. Мірабла, Р. Уайта, С. Флетчера, Н. Хомського, Е. Шорта) та на власне розуміння досліджуваної проблеми, нами визначено *«компетентнісний підхід»* до професійної підготовки майбутніх економістів як нову форму організації освітнього процесу, що забезпечить можливість поліпшити умови формування необхідних знань, умінь і навичок, надаючи їм другорядної ролі у досягненні основної мети навчання – формування та розвитку компетентного фахівця, особистісний потенціал якого зростає прямопропорційно проблемам, що вирішуються.

Поняття *«компетентність»* (беручи за основу твердження В. Байденка, Г. Борозенець, В. Дьоміна, І. Єрмакова, І. Зимньої, Н. Ничкало, О. Овчарук,

О. Пометун, Дж. Равена, Л. Сохань, А. Хуторського) в межах нашого дослідження розглянуто як характеристика особистості, що відображає готовність і можливість людини розв'язувати професійні завдання та вирішувати проблемні питання, використовуючи власний досвід, спосіб діяльності, вміння та знання, набуті під час навчання у ВНЗ.

«Компетенції» (скориставшись працями Н. Хомського) розглянуто як певні вимоги, котрі висуває суспільство до підготовки людини, що необхідні їй для досягнення значних успіхів у професійній діяльності.

Проаналізувавши літературні джерела, автори яких досліджували проблему формування *професійної компетентності* майбутніх економістів (Н. Баловсяк, В. Власов, О. Загородна, О. Зарубіна, Л. Дибкова, В. Копил, В. Лозовецька, В. Приходько, В. Черевко), нами доповнено визначення «професійна компетентність» такими складниками:

- високий рівень розвитку комунікативних здібностей;
- наявність організаторських та управлінських якостей;
- стійка вмотивованість та володіння інтегрованими знаннями, зокрема, щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Достатньо уваги приділено ученими розгляду структури професійної компетентності фахівця, виокремлюючи різні аспекти досліджуваної проблеми і наголошуючи на тісній взаємодії визначених компонент. Однією з компонент, що перебуває в полі зору нашого дослідження, є формування та розширення знань професійної економічної термінології майбутніх бакалаврів економіки, оскільки фахова економічна термінологія є елементом активного словникового запасу студента, а рівень володіння нею вказує на розуміння професійних економічних явищ і понять.

Проаналізувавши та співставивши погляди науковців (М. Гуць, Є. Копіца, Н. Костиця, Л. Лучкіна, В. Михайлюк, Л. Прокопенко, Т. Рукас), нами розглянуто «*ПТК майбутніх бакалаврів економіки*» як:

- ✓ сформовану здатність влучно та доцільно використовувати економічні терміни під час виконання посадових обов'язків;
- ✓ набуті вміння та навички граматично правильно будувати речення та власний діалог, використовуючи при цьому досвід, одержаний під час вивчення дисциплін економічного спрямування у ВНЗ, мотивуючи себе необхідністю відповідати обраному фаху та досягати високих результатів у професійній діяльності.

Аналізуючи запропоновані класифікації ПТК у наукових джерелах, нами виокремлено в структурі ПТК майбутніх бакалаврів економіки наступні її компоненти: професійно-креативний, професійно-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, комунікативно-особистісний, когнітивно-пізнавальний.

У розділі, оперуючи компонентами структури ПТК та на підставі спостережень за навчально-пізнавальною діяльністю студентів, виокремлено наступні критерії сформованості ПТК майбутніх бакалаврів економіки: розвиток творчих здібностей (сформованість умінь творчо підходити до вирішення питань професійної діяльності, використовуючи термінологію фаху); обсяги термінологічних знань і розвиток пізнавальних якостей (сформованість знань професійної термінології та професійного

мовлення); умотивованість вивчення фахової термінології та розвиток вольових якостей (сформованість розуміння значущості та необхідності застосування фахової термінології у майбутній професії); результативність використання економічної термінології (сформованість умінь використовувати на практиці знання професійної термінології під час виконання посадових обов'язків); професійна спрямованість та самовизначеність особистості (сформованість умінь використовувати професійну термінологію у процесі налагодження комунікативних зв'язків та усвідомлення готовності її використання, опираючись на особистісні якості).

У другому розділі – *«Модель та організаційно-педагогічні умови формування ПТК студентів у процесі фахової підготовки»* – представлено розроблену модель формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки; визначено етапи формування досліджуваної якості; розкрито сутність підготовки майбутніх бакалаврів економіки до виконання своїх посадових обов'язків; виокремлено й обґрунтовано використання організаційно-педагогічних умов, що сприятимуть підвищенню ефективності навчання студентів на заняттях з економічних дисциплін.

Модель формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки розглянуто як цілісний педагогічний процес, у якому сукупність підходів, методів, засобів, форм і створення відповідних організаційно-педагогічних умов були спрямовані на набуття студентами ґрунтовних знань економічної, фахової термінології, умінь і навичок її доцільного використання, а також розвиток особистості студента як майбутнього учасника професійної діяльності. Однією з основних умов є відповідність побудованої моделі науково-педагогічним нормам і сучасним соціальним вимогам до підготовки кваліфікованих працівників у сфері економіки.

У моделі формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки виокремлено чотири основних складових (блоків): *аналітичний, цільовий, методично-практичний і контрольнорезультативний*, що забезпечують можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки (рис. 1). Складниками *аналітичного блоку* є аналіз ринку праці та вимог, що висувають роботодавці до підготовки кваліфікованих економістів. У свою чергу, *цільовий блок* формують мета та завдання, що потребують реалізації під час навчання. *Методично-практичний блок* уміщує: 1) умови, котрих має дотримуватись та розвитку яких має сприяти викладач під час організації навчального процесу, зокрема: особистісно-індивідуальні умови поведінки студентів та організаційно-педагогічні умови. Виокремлені умови нададуть можливість організувати навчання студентів на високому рівні, а їх використання забезпечить якісну професійну підготовку майбутніх економістів; 2) методи (словесні, наочні, практичні), форми (лекції, семінари, самостійна робота студентів), засоби (комп'ютер, друковані та аудіовізуальні) формування ПТК.

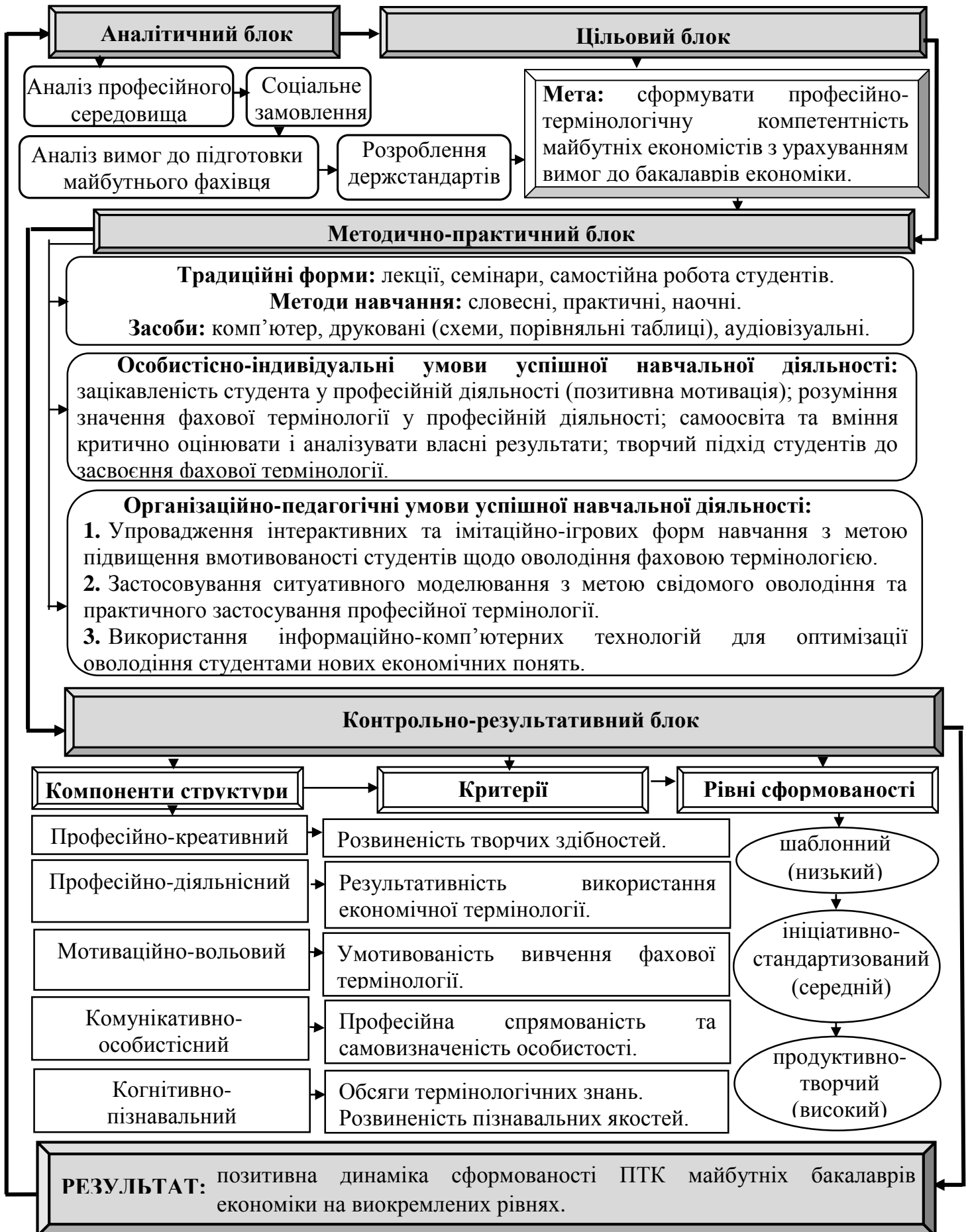

Рис. 1. Модель формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки

Основними складниками *контрольно-результативного блоку* є компоненти сформованості ПТК майбутніх бакалаврів економіки, критерії оцінювання сформованості цих компонент та основні характеристики рівнів сформованості досліджуваної компетентності.

У розділі обґрунтовано виокремлення організаційно-педагогічних умов, що сприяють високим показникам сформованості досліджуваної компетентності, розширенню студентського словника економічної термінології та розвитку практичних умінь застосування одержаних знань економічної термінології на практиці або під час виконання професійно спрямованих завдань.

Оскільки під час моделювання ситуацій професійного спрямування, як показали дослідження, лише різноплановість і диференційованість побудованих моделей сприятиме значним успіхам у досягненні поставленої мети, нами запропоновано виокремлювати два класи ситуативних моделей за професійним спрямуванням: ситуативні моделі, що сприяють засвоєнню фахової термінології в процесі виконання різноманітних письмових завдань та ситуативні моделі професійного спілкування.

Аналізуючи ці класифікації з точки зору тематики дослідження, враховуючи ПТК майбутніх економістів, на формування якої націлена робота, та спираючись на те, що здійснювався пошук нових способів підвищення ефективності формування термінологічного словника майбутніх фахівців, доречним вважаємо градацію модельованих ситуацій, що сприяють засвоєнню фахової термінології в процесі виконання різноманітних письмових завдань: за типом завдань та їх складністю (стереотипні, діагностичні та творчі); за типом занять (ознайомлення, формування, перевірка та закріплення); за функціональною спрямованістю (методичні, планувальні, технологічні, управлінські, організаційні та контрольні). Водночас ситуативні моделі професійного спілкування нами класифіковано за кількістю учасників спілкування (ситуації діалогічного та монологічного спілкування). Зокрема, в ситуаціях діалогічного спілкування виокремили наступні форми: ділову бесіду, ділові переговори, ділову дискусію, прес-конференцію та ділову нараду, а в ситуаціях, де за основу взято монолог одного з учасників - презентацію, доповідь, усний звіт і публічний виступ. Як показали дослідження, під час навчання варто використовувати всі типи ситуацій, зокрема, на етапах закріплення та відпрацювання одержаних умінь. Значну увагу необхідно приділяти ситуаціям творчого характеру, оскільки вони демонструють глибину розуміння та вміння використовувати терміни, що підлягали засвоєнню в процесі навчання.

Серед інноваційних технологій і засобів уважали за потрібне використовувати у дослідженні наступні:

1. *«Хмари слів»* – це схеми, побудовані на основі виділення економічних термінів, що різняться формою побудови, кольором фону та шрифту, спрямованістю термінів і кількістю їх повторень. Увага зосереджується саме на формуванні відповідних знань економічної термінології, спрощується процес повторення та відновлення вже сформованих знань.

2. *Синквейни (сенкани)* – віршована форма узагальнення значних обсягів економічної інформації, що передбачає виокремлення базових понять теми, що розкривають основний зміст економічних явищ і подій, тим самим сприяючи

розширенню професійного термінологічного словника та розвитку вмінь визначати асоціативні зв'язки між економічними термінами.

3. Рольові та ділові ігри – організація навчання через імітацію ситуацій професійного спрямування, в яких студенти можуть відчувати на собі «тягар обов'язків» та відповідальність за прийняті рішення. Гра є різновидом проблемного навчання, оскільки спрямована на розв'язування поставлених завдань, пошук правильних розв'язків, вирішення професійних проблем. Ігри надають можливість перевірити рівень знань спеціалізованої економічної термінології в процесі навчання, демонструє та пояснює необхідність вивчення фахової термінології, надає можливість відпрацювати вміння її доцільного використання.

4. Карти знань сприяють структуруванню значного масиву економічної теорії, зменшенню їх обсягу, подання у вигляді схем, таблиць, рисунків, акцентуючи увагу студентів на основних моментах, що потребують запам'ятовування, окреслюючи терміни, котрі мають бути занесені до словника економічної термінології, водночас формуючи вміння встановлювати асоціативні зв'язки та тлумачити професійні терміни.

5. Ігрові (економічні казки, кросворди, ребуси) та тестові технології надають змогу урізноманітнити формулювання завдань і вправ, спрямованих на формування відповідних знань економічної термінології в студентів, перевірку рівня сформованості економічного словника і знань основних економічних явищ, тим самим сприяючи підвищенню мотивації студентів щодо оволодіння «мовою фаху», та притримуючись основної дидактичної мети – формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення фахових дисциплін надає можливість унаочнити викладання матеріалу, розширити середовище пошуку необхідної економічної інформації, переводить професійне спілкування на новий рівень – веб-спілкування, значно зменшує витрати часу на перевірку сформованих знань професійної термінології в студентів, надає можливість розробляти творчі завдання, тим самим сприяючи розвитку креативності студентів.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов формування ПТК у майбутніх бакалаврів економіки» – визначено та обґрунтовано критерії й рівні розвитку ПТК майбутніх бакалаврів економіки, розроблено та представлено діагностичні методики проведення педагогічного експерименту, перевірено ефективність використання організаційно-педагогічних умов у вивченні економічної термінології, подано аналіз одержаних результатів експериментального дослідження.

У розділі визначено та схарактеризовано основні критерії сформованості ПТК майбутніх бакалаврів економіки та їхнього професійного словника економічної термінології: критерій розвитку пізнавальних якостей, критерій професійної спрямованості та особистої самовизначеності особистості, критерій умотивованості вивчення фахової термінології, критерій розвитку вольових якостей, критерій обсягів термінологічних знань, критерій результативності використання економічної термінології та критерій розвитку творчих здібностей. Розроблено діагностичні методики, ситуативні моделі, різноманітні завдання, контрольні зрізи, що

перевіряють здатність студентів вільно володіти економічною термінологією та допомагають визначити рівень сформованості ПТК майбутніх бакалаврів економіки (високий, середній, низький).

Експериментальне дослідження проведене в три етапи: констатувальний, пошуковий і формувальний. На *констатувальному* етапі дослідження було сформульовано гіпотезу, мету та завдання дослідження; визначено критерії оцінювання сформованості ПТК майбутніх бакалаврів економіки; розроблено методики визначення рівня сформованості досліджуваних якостей; простежено рівень сформованості знань професійної термінології в студентів економічних спеціальностей та вміння використовувати сформовані знання під час розв'язання професійних завдань, вивчено реальний стан проблеми дисертаційного дослідження.

На *пошуковому* етапі було виявлено недоліки в організації навчального процесу під час викладання економічних дисциплін, серед яких: мало часу відводилось на формування та розширення термінологічного словника студентів, недостатньо уваги приділялося професійній спрямованості завдань і вмотивованості навчання тощо. Було розроблено програму проведення формувального етапу педагогічного дослідження, що містила інформацію про використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій, включаючи ситуативні моделі, передбачала постійне збагачення економічного словника майбутніх економістів професійною термінологією.

На *формувальному* етапі дослідження сформовано контрольні групи (213 студентів), навчання яких відбувалось за традиційними методиками професійної підготовки, та експериментальні групи (208 студентів), під час навчання яких викладач використовував запропоновані нами новітні технології навчання. Тобто проводилась цілеспрямована та систематична діяльність із формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки.

Визначено й проаналізовано відомості щодо сформованості компонентів ПТК на початку формувального етапу експерименту та після його проведення в студентів контрольних та експериментальних груп, зокрема: в студентів експериментальних груп спостерігалось суттєве зростання рівнів сформованості досліджуваних компонент (табл. 1), у студентів контрольних груп – незначне.

Одержані результати з таблиці 1 продемонстрували динаміку змін у формуванні ПТК студентів експериментальних груп за рівнем знань економічної термінології, вмінь її використовувати та творчо підходити до процесу її вивчення; показниками пізнавальної активності; мотивами вивчення фахових термінів; проявом вольових якостей та професійною самовизначеністю. Відповідно до зазначених критеріїв спостерігалось значне зростання кількості студентів експериментальних груп із високим та середнім рівнями сформованості ПТК. Водночас результати дослідження продемонстрували значне зменшення кількості студентів експериментальних груп із низьким рівнем сформованості ПТК. Спираючись на одержані результати, можемо стверджувати, що застосування новітніх технологій і методів навчання сприяють кращому засвоєнню студентами професійно-економічної термінології та надають низку переваг.

Розглянемо переваги кожної із запропонованих організаційно-педагогічних умов:

Таблиця 1

Динаміка формування ПТК студентів ЕГ у процесі використання ситуативних моделей, інноваційних та інформаційних технологій
(до і після експерименту)

Критерії \ Рівні	ЕГ до			ЕГ після			Діагностика змін, %		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Результативність використання економічної термінології	27	132	49	40	143	25	+48,2	+8,3	-49,0
Обсяг термінологічних знань	32	125	51	42	145	21	+31,25	+16	-58,8
Розвиток пізнавальних якостей	35	125	48	52	136	20	+48,6	+8,8	-58,3
Професійна спрямованість та особистісна самовизначеність	33	135	40	47	143	18	+42,4	5,93	-55
Умотивованість вивчення фахової термінології	28	121	59	41	132	35	+46,4	9,1	-40,7
Розвиток вольових якостей	26	116	66	40	139	29	+53,9	+19,8	-56,1
Розвиток творчих здібностей	30	124	54	41	130	37	+36,7	+4,8	-31,5

1. Упровадження інтерактивних та імітаційно-ігрових форм навчання з метою підвищення вмотивованості студентів щодо оволодіння фаховою термінологією, серед яких виокремлено: «хмари слів», синквейни, рольові та ділові ігри, карти знань, ігрові та тестові технології. Вони сприяють:

- ✓ підвищенню вмотивованості студентів до освоєння фахової термінології;
- ✓ розвитку та вдосконаленню уяви і творчих здібностей студентів;
- ✓ процес навчання є простішим, набуває індивідуальності та відповідає рівню знань майбутніх економістів, надаючи їм можливість встановлювати асоціативні зв'язки між економічними термінами та сферою їх використання, будувати послідовні логічні ланцюжки термінів відповідної тематики;

- ✓ виробленню вміння працювати з економічними довідниками та словниками.

2. Застосування ситуативного моделювання з метою свідомого оволодіння та практичного застосування професійної термінології розглядається нами з позиції однієї зі штучно створених умов побудови навчального процесу, передбачає розробку моделей професійних ситуацій, близьких до життєвих, котрі, в свою чергу: 1) надаватимуть можливість відтворити реальні умови професійної діяльності майбутніх економістів; 2) вимагатимуть від них застосування одержаних знань певної тематики, включаючи знання фахових термінів; 3) сприятимуть практичному використанню сформованого фахового словника економічної термінології; 4) підвищуватимуть імовірність якісного формування знань необхідних фахових

термінів через різноманітність і диференційованість пропонованих завдань, опираючись на встановлення зв'язків між теоретичним поданням економічної термінології та їх практичним використанням.

3. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій для оптимізації оволодіння студентами нових економічних понять надає можливість інтегрувати мережу Інтернет у навчальний процес під час вивчення професійної термінології з економічних дисциплін, що сприяє:

- ✓ розширенню світогляду та простору для творчої діяльності студентів;
- ✓ підвищенню вмотивованості студентів до вивчення матеріалу;
- ✓ зацікавленості у предметах професійного спрямування.

Результати експериментального дослідження показали, що використання інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій і методів під час навчання сприяє пробудженню інтересу студентів до вивчення професійної термінології; розвитку їхніх творчих здібностей; підвищенню загальних показників сформованості ПТК майбутніх економістів; підвищенню якості навчання студентів; значному розвитку пізнавальних і вольових якостей; професійній спрямованості навчання студентів; розширенню їх термінологічного словника; відпрацюванню вмінь та навичок доцільного застосування сформованих знань економічної термінології на практиці, тобто під час вирішення ситуацій професійного спрямування.

Проведений педагогічний експеримент надав можливість розв'язати усі завдання, що були поставлені на початку дослідження. Одержані результати наприкінці констатувального та формувального етапів експерименту підтверджують висунуту на початку роботи гіпотезу щодо ефективного формування ПТК майбутніх бакалаврів економіки і дають можливість зробити такі

ВИСНОВКИ

1. Дослідження засвідчило, що професійно-термінологічна компетентність – це складова професійної компетентності, котра є найбільш складною для формування та викликає значні труднощі у викладачів і студентів. Професійно-термінологічна компетентність – це здатність доцільно та влучно використовувати економічні терміни в процесі виконання посадових обов'язків, спираючись на досвід, одержаний під час навчання у ВНЗ, мотивуючи себе значними успіхами у майбутній професійній діяльності. Досліджувана нами проблема є багатогранною, оскільки включає різні компоненти (професійно-креативний, професійно-діяльнісний, мотиваційно-вольовий, комунікативно-особистісний, когнітивно-пізнавальний), що стосуються як внутрішнього стану та внутрішньої визначеності майбутнього фахівця, його професійної реалізації та професійного розвитку, так і його здатності одержувати й успішно засвоювати нові знання з подальшим їх практичним застосуванням, використовуючи в цих випадках креативний підхід.

2. У кожній з виокремлених нами компонент ПТК визначено ознаки (критерії), що надають можливість оцінити рівень розвитку ПТК, зокрема: критерій результативності використання економічної термінології (рівень засвоєння термінів), критерій обсягів термінологічних знань, критерій розвитку пізнавальних якостей, критерій професійної спрямованості та самовизначеності особистості, критерій вмотивованості вивчення фахової термінології, критерій розвитку вольових якостей

та критерій розвитку творчих здібностей. Теоретично обґрунтовано три рівні сформованості компонент ПТК (шаблонний/низький, ініціативно-стандартизований/середній та продуктивно-творчий/високий), що надають загальні уявлення про сформованість професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки.

3. У дисертаційному дослідженні виокремлено організаційно-педагогічні умови, що сприяли високим показникам сформованості досліджуваної компетентності, розширенню студентського словника економічної термінології та розвитку практичних умінь застосування одержаних знань економічної термінології:

- 1) упровадження інтерактивних та імітаційно-ігрових форм навчання з метою підвищення вмотивованості студентів щодо оволодіння фаховою термінологією;
- 2) застосовування ситуативного моделювання з метою свідомого оволодіння та практичного застосування професійної термінології;
- 3) використання інформаційно-комп'ютерних технологій для оптимізації оволодіння студентами нових економічних понять.

Упровадження в навчальний процес інноваційних технологій під час формування знань економічної термінології студентів (карт знань, «хмар слів», імітаційних і рольових ігор, синквейнів, ігрових і тестових технологій) сприяє розвитку в студентів схильностей до самостійної діяльності та самостійного пошуку необхідної інформації з метою розширення власних знань економічної термінології та підвищення рівня професійної компетентності.

Проведена експериментальна робота показала, що моделювання ситуацій професійного спрямування забезпечило професійну спрямованість навчального процесу, сприяло розвитку комунікативних умінь і професійного мовлення студентів, підвищило зацікавленість майбутніх економістів у вивченні фахової термінології, надало можливість організувати середовище практичного застосування сформованих знань.

Визначено ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій (на прикладі веб-квестів), розроблення яких передбачає ознайомлення з новими поняттями теми, пошук і подальше представлення результатів їх практичного використання, представлених в ігровій формі. Розроблення веб-квестів полегшило процес запам'ятовування нових економічних понять, змінило ставлення студентів до використання комп'ютерних технологій у майбутній професійній діяльності та сприяло розвитку їхніх творчих здібностей.

4. У дисертації розроблено й експериментально перевірено модель процесу формування ПТК майбутніх економістів, що вміщує в себе такі блоки: аналітичний, цільовий, методично-практичний та контрольньо-результативний, котрі взаємопов'язані між собою. Ефективність розробленої моделі забезпечується новітніми, інноваційними методами навчання та інформаційно-комунікаційними технологіями на основі використання компетентнісного підходу в навчальному процесі. Експериментально було доведено, що лише цілеспрямовано, систематично та послідовно організована навчальна діяльність забезпечить формування кваліфікованого працівника.

5. У результаті проведеного експериментального дослідження нами укладено методичні рекомендації щодо формування професійно-термінологічної компетентності студентів галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» під час вивчення економічних дисциплін. У методичних рекомендаціях «Формування професійно-термінологічної компетентності бакалаврів економіки у вивченні фахових дисциплін» розкрито ефективність і результативність використання організаційно-педагогічних умов для розширення словника професійної термінології майбутніх економістів і розвитку вмінь використовувати фахові терміни в процесі вирішення професійних ситуацій.

Отже, завдання виконані, мети досягнуто, гіпотезу доведено. Дослідження, звісно, не дало відповіді на всі аспекти означеної проблеми. Результати дослідження дають можливість визначити напрями подальшої наукової роботи:

1) продовжити пошук інтерактивних технологій і методик, що ефективно впливатимуть на розширення термінологічного словника майбутніх бакалаврів економіки;

2) розробити веб-сайт викладача, котрий міститиме всю необхідну інформацію, що потребує засвоєння, завдання, котрі сприятимуть відпрацюванню вмінь використовувати професійні терміни на практиці;

3) розробити посібник-практикум для студентів економічних спеціальностей, котрий би вміщував: тематичну базу ситуативних моделей, практичну базу завдань, що подана в ігровій формі з використанням інтерактивних технологій, та базу економічних тем із розробленими веб-квестами на їх основі.

Основний зміст дисертації розкрито в таких публікаціях:

*Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації
(фахові видання)*

1. Власюк І. В. Формування інформаційної компетентності майбутніх економістів у ВНЗ / І. В. Власюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія: зб. наук. пр.; редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. – [вип. 35]. – С. 198-203.

2. Власюк І. В. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх економістів / І. В. Власюк // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук. – метод. журнал. – Львів, 2011. – № 1. – С. 81-89.

3. Власюк І. В. Професійна компетентність як складова якісної професійної підготовки майбутнього економіста / І. В. Власюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2011. – [вип. 28]. – С. 179-185.

4. Власюк І. В. Використання кейс-методу при формуванні професійної термінології майбутніх економістів / І. В. Власюк // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. пр.; редкол.: О. Е. Коваленко (голова) та ін. – Харків, 2012. – [вип. 37]. – С. 196-202.

5. Власюк І. В. Ділова гра як засіб формування професійної термінології економістів / І. В. Власюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – [вип. 29]. – С. 299-304.

6. Власюк І. В. Критеріально-рівневий аналіз сформованості професійно-термінологічної компетентності студентів економічних спеціальностей / І. В. Власюк // Наука XXI століття: відповіді на виклик сучасності: збірник статей. – Ч. III. – Бухарест, 2013. – С. 149-157.

7. Власюк І. В. Професійно-термінологічна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх економістів / І. В. Власюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – [вип. 35]. – С. 204-209.

8. Власюк І. В. Вплив ситуативного моделювання на формування фахової термінології майбутніх економістів / І. В. Власюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. – [вип. 36]. – С. 203-208.

9. Власюк І. В. Значення ситуативних моделей професійного спілкування для термінологічної підготовки студентів-економістів / І. В. Власюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.; редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – [вип. 37]. – С. 368-372.

10. Vlasiuk I. V. Determinational criterias of economist's professional and terminological competence development / I. V. Vlasiuk // International Journal of Economics and Society. – Memphis, USA: ICES Foundation, 2015. – [Vol. 1, Issu 1]. – P. 121-124.

Наукові праці апробаційного характеру

11. Власюк І. В. Використання кейс-методу при формуванні професійної економічної термінології / І. В. Власюк // Сучасні технології в професійній освіті: зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Сімферополь: НІЦ КІПУ, 2012. – С. 95-100.

12. Власюк І. В. Формування професійної термінології економістів на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій / І. В. Власюк // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр.; редкол.: Р. С. Гуревич (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – [вип. 3]. – С. 19-23.

13. Власюк І. В. Інтелект-карти як інноваційний інструмент формування професійної термінології майбутніх економістів / І. В. Власюк // Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі: зб. матер. IV Всеукраїнської науково-методичній конференції. - Вінниця: ТОВ фірма «Меркьюрі-Поділля», 2013. – С. 38-41.

14. Власюк І. В. Використання веб-квестів у процесі формування фахової термінології майбутніх економістів / І. В. Власюк // Актуальні проблеми сучасної

науки та наукових досліджень: зб. наук. пр.; редкол.: Р. С. Гуревич (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – [вип. 3 (б)]. – С. 19-23.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

15. Власюк І. В. Ціннісно-мотиваційний компонент формування термінологічної компетентності майбутніх економістів / І. В. Власюк // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр.; редкол.: Р. С. Гуревич (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – [вип. 1]. – С. 22-25.

16. Власюк І. В. Формування професійно-термінологічної компетентності бакалаврів економіки у вивченні фахових дисциплін [Текст]: методичні рекомендації / І. В. Власюк. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – 136 с.

АНОТАЦІЇ

Власюк І. В. Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Міністерство освіти і науки України, Вінниця. – 2015.

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню проблеми формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін. Розглянуто та проаналізовано сутність досліджуваної компетентності, визначено її основні складові та шляхи їх набуття, сформованість яких забезпечить якісну підготовку студентів економічних спеціальностей до виконання професійних обов'язків та особисту реалізацію, як кваліфікованого працівника. Обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність і результативність використання організаційно-педагогічних умов для формування професійно-термінологічної компетентності, зокрема, розширення словника професійної термінології майбутніх економістів та розвиток умінь використовувати фахові терміни у процесі вирішення професійних ситуацій. Обґрунтовано критерії сформованості професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, модель, професійно-термінологічна компетентність, професійна термінологія економіста, структура професійно-термінологічної компетентності, фахові дисципліни.

Власюк І. В. Формирование профессионально-терминологической компетентности будущих бакалавров экономики в процессе изучения профессиональных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. –

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского. Министерство образования и науки Украины. – Винница. – 2015.

Диссертационное исследование посвящено изучению проблемы формирования профессионально-терминологической компетентности будущих бакалавров экономики в процессе изучения специальных дисциплин. В частности, внимание акцентируется на формировании и расширении словаря профессиональной терминологии будущих экономистов, и поиске новых способов, которые направлены на облегчение процесса усвоения профессиональной терминологии и постоянное развитие заинтересованности студентов в повышении их квалификационного уровня. Рассмотрены и проанализированы сущность исследуемой компетентности, определены ее основные составляющие и пути их приобретения, сформированность которых обеспечит качественную подготовку студентов экономических специальностей к выполнению профессиональных обязанностей и личную реализацию, как квалифицированного работника. Обоснована и экспериментально проверено эффективность и результативность использования организационно-педагогических условий для формирования профессионально-терминологической компетентности, в частности, расширение словаря профессиональной терминологии будущих экономистов и развитие умений использовать профессиональные термины в процессе решения профессиональных ситуаций.

Разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена модель формирования профессионально-терминологической компетентности будущих экономистов, которая включает: цель, личностно-индивидуальные условия успешной учебной деятельности (заинтересованность студентов в учебной деятельности и понимания необходимости изучения профессиональной терминологии, понимание значение самообразования, креативный подход к использованию и усвоению экономической терминологии), традиционные формы, методы и средства обучения. Эффективность использования модели обеспечивают следующие организационно-педагогические условия: использование ситуативного моделирования с целью осознанного изучения и практического использования профессиональной терминологии, использование инновационных технологий и методов с целью повышения мотивированности студентов касательно изучения профессиональной терминологии, внедрение информационно-коммуникационных технологий обучения с целью оптимизирования изучения студентами новых экономических понятий.

Среди инновационных технологий и методов обучения при изучении экономических дисциплин использованы: карты знаний, «облака слов», имитационные и ролевые игры, синквейны, игровые и тестовые технологии. В ходе исследования пришли к выводу, что разработка и использование инновационных технологий и методов может стать стимулом для развития самостоятельной деятельности учащихся, а полученные знания студенты экономических специальностей смогут использовать в будущем при выполнении своих профессиональных обязанностей. В частности, студенты научатся рационально распределять собственное время, организовывать свою деятельность и продолжать пополнять словарь экономической терминологией, тем самым повышая уровень своей профессиональной компетентности и уровень знания «языка специальности».

Среди новейших информационно-коммуникационных технологий отдаем предпочтение использованию web-квестов, тем самым устанавливая связь между обучением и увлечениями студентов, способствуя развитию их исследовательских и творческих способностей и, самое главное, готовя их к дальнейшему саморазвитию и постоянному повышению собственного квалификационно-образовательного уровня.

Обоснованы критерии сформированности профессионально-терминологической компетентности будущих экономистов и разработаны методики для исследования уровня их развития на формирующем этапе эксперимента, в том числе: анкеты-опросники; тесты; задачи, которые предлагаются студентам для определения уровня результативности использования профессиональной экономической терминологии и для определения уровня умений использования профессиональной экономической терминологии в нестандартных ситуациях.

Опираясь на полученные результаты экспериментального исследования, были составлены методические рекомендации «Организационно-педагогические условия формирования профессионально-терминологической компетентности бакалавров экономики в процессе изучения специальных дисциплин» для преподавателей экономических специальностей вузов и студентов области знаний 0305 «Экономика и предпринимательство».

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная компетентность, модель, профессионально-терминологическая компетентность, профессиональная терминология экономиста, структура профессионально-терминологической компетентности, специальные дисциплины.

Vlasiyk I. V. Formation of professional and terminological competence of bachelor of economics in the study of professional disciplines. – Manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Science Degree in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubinsky. Ministry of Education and Science of Ukraine.– Vinnytsia. – 2015.

The thesis is devoted to the problem of formation of professional and terminological competence of Bachelor of Economics in the study of professional disciplines. Considered and analyzed the nature of the investigated competencies defined its basic components and ways of their acquisition, formation that will provide quality training to students of economic specialties performance of professional duties and personal realization, as a skilled worker. Grounded and experimentally tested the effectiveness and efficiency of the use of organizational and pedagogical conditions for the formation of professional and terminological competence, particularly expanding the vocabulary of professional terminology future economists and development skills to use professional terms in the solution of professional situations. The criteria of formation of professional and terminological competence of bachelor's economy.

Keywords: competence approach, professional competence, model, professional terminology competence, professional economist terminology, structure and terminology of professional competence, professional discipline.

Підписано до друку 11.08.2015 р.
Формат 60x84/16
Папір офісний. Друк різнографічний.
Гарнітура Times New Roman. Ум. др. арк. 1
Наклад 100 прим.

Видавець і виготівник ТОВ фірма «Планер»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців серія ДК №3506 від 25.06.2009 р.
21050, м. Вінниця, вул.Визволення, 2
Тел.: (0432) 52-08-64; 52-08-65
[http:// www/ planer.com.ua](http://www/planer.com.ua) E-mail: sale@planer.com.ua